

Received: 2022.06.03

УДК 331.5

ВИННИЧУК Р.О.^{1*}

^{1*} к.е.н., доцент кафедри менеджменту персоналу та адміністрування Національного університету «Львівська політехніка», e-mail: roksolana.o.vynnychuk@lpnu.ua, ORCID ID 0000-0002-4727-395X

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА РИНОК ПРАЦІ В ІТ-СФЕРІ

Метою статті було визначити чи вплинула російсько-українська війна на ринок праці у ІТ-сфері, а також як змінився цей ринок праці за три місяці повномасштабного вторгнення РФ в Україну. З цією метою, використовуючи методи статистичного аналізу, проаналізовано роль та місце індустрії ІТ в економіці України, загальну ситуацію на цьому ринку за останні десять років, кількість зайнятих працівників індивідуально та на підприємствах, а також визначено ключові зміни, на які вплинула російсько-українська війна та повномасштабний наступ РФ на Україну. Визначено, які компанії є лідируючими на ІТ-ринку, динаміку зміни поданих вакансій та відгуків на них в Україні в цілому, в розрізі міст та регіонів, а також в контексті професій, представлених у ІТ-сфері. Такий аналіз дав змогу розглянути існуючу ситуацію з різних боків та зробити певний проноз розвитку працевлаштування в ІТ-сфері в майбутньому. Сформовано основні чинники, які впливають на ринок праці загалом та в сьогоденній ситуації зокрема. Аналіз показав значні глибинні трансформаційні зміни в структурі ринку праці в ІТ-сфері за останні місяці, а також професії, які користуються зараз найменшим попитом на цьому ринку. **Практичне значення** стаття може мати для фахівців з управління персоналом та рекрутерів, даючи їм чіткіше розуміння ситуації щодо зайнятості в ІТ, а також для пошукачів роботи у досліджуваній сфері з рекомендаціями напрямів навчання та перепрофілювання у професії, які користуються більшим попитом на сьогодні та мають меншу пропозицію спеціалістів.

Ключові слова: ринок праці; ІТ-сфера; зайнятість; вакансії; рекрутинг

Постанова проблеми

Аналіз ринку праці може надати багато інформації про сфери, які розвиваються, перспективні напрями навчання та формування нових спеціалістів, загальний рівень працевлаштування, а отже й добробуту громадян країни тощо. За даними ресурсу rabo.ua, напередодні повномасштабної збройної агресії РФ ринок праці України показував органічне зростання, зіставне зі зростанням бізнес-активності та ВВП країни. Прогнозне річне зростання ринку праці становило 1,3% – 2,4%. Проте, за перші сім днів війни загальна кількість вакансій на цьому ресурсі скоротилася на 45%, кількість нових резюме на 51%, кількість відгуків на вакансії на 39%. Приблизно така ж ситуація була на ресурсі Work.ua – в перший тиждень війни кількість відгуків на вакансії зменшилася в 10 разів. З іншого боку, слід зауважити, що змінилася структура ринку праці та розподіл попиту на фахівців по галузях. Для прикладу, в торгівлі попит зріс на 6% (з 12% до 18% ринку), в транспорті та

логістиці на 5% (з 10 до 15%), а галузі медицини й фармакології, а також ІТ зросли на 4% (з 5 до 9% та з 6 до 10% відповідно). Значна внутрішня та зовнішня міграції теж внесли свою частку у глибинне трансформування ринку праці (тільки у два перші тижні війни з України виїхало близько 1 млн. працездатного населення). Очевидно, що війна внесла корективи у весь ринок праці України, не є винятком і сфера ІТ, яка є однією з ключових на сьогодні по залученню валюти в країну та формування інвестиційного клімату. Тому, видається доцільним проаналізувати саме зміни ринку праці в ІТ-сфері та визначити ключові акценти в цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження українського ринку праці ІТ-сфери мають місце в роботах таких українських вчених та науковців як М. Єршова, Ю. Мазура, З. Дзуліт, М. Ковбатюка, О. Чумака, А. Лазарева, С. Стасик, С. Назаренко та інших. Проте, слід зауважити, що ці дослідження здебільшого

стосуються ринку праці в мирний час і враховують хіба що вплив пандемії COVID-19. Проте, що відбувається в економіці України в цілому та на ринку праці в ІТ-сфері зокрема детальних досліджень ще немає. Тому варто скористатися аналітичними даними, які подають ресурси для пошуку роботи в Україні такі як rabota.ua, work.ua, jobs.dou.ua, а також проаналізувати інформацію, яку подають ІТ-компанії України на своїх сайтах.

Формулювання цілей статті

Основними завданнями статті є визначити ключові тенденції розвитку ринку праці в ІТ-сфері та порівняти ці тенденції з ситуацією на цьому ринку після повномасштабного вторгнення РФ в Україну.

Виклад основного матеріалу дослідження

ІТ-сфера поза сумнівом є однією з таких, які найдинамічніше розвиваються, стрімко зростають та приносять значний вклад в економіку України.

Відповідно до досліджень, Розвиток ІТ-індустрії в Україні, яка в своїй більшості представлена сервісними (аутсорсинговими) ІТ-компаніями, значно випереджає середні темпи розвитку сегменту у світі[4]. Міністерство цифрової економіки України перед початком війни прогнозувало збільшення частки ІТ-галузі у ВВП України до 10% в найближчі 5 років (у першому кварталі 2021 року ця частка становила 4,9%) [1, 2], а в контексті розвитку Індустрії 4.0 до 2030 року серед основних чинників визначено залучення ІТ-сектору до проблем розвитку внутрішнього ринку та питань передавання досвіду глобалізації та кращих бізнес-практик промисловим хай-тек секторам [3]. Таким чином, вплив на економіку України з боку ІТ-галузі значний та беззаперечний.

Якщо подивитися на ринок праці та кількість працівників, залучених у сфері інформації та телекомунікації, то за даними Державної служби статистики України, ця кількість невпинно зростає з 2015 року. У 2015 році відбувся деякий спад порівняно з 2014, що, очевидно, пов'язане з початком військових дій на сході України, які спричинили деяку паузу на ринку та переформатування працівників з східних

областей України, а також окупування АР Крим. На рис.1 відображено динаміку зайнятих працівників у сфері інформації та телекомунікації у 2012-2020 роках, а також трендові лінії по цих показниках. Інформації щодо 2021 року, Держстат ще не подає. Показово, що спостерігається загальне зростання усіх зайнятих працівників та частка працівників фізичних осіб-підприємців, проте зменшується кількість працівників, які безпосередньо працюють на підприємствах досліджуваної сфери. Припускаємо, що така динаміка формується відповідно до податкових особливостей господарювання в Україні, і багато працівників співпрацюють з цими підприємствами як ФОПи за контрактами. Зауважимо, що середня кількість зайнятих працівників у сфері інформації та комунікації за 2012-2020 роки склала 314,5 тис.осіб, середня кількість працівників, зайнятих на підприємствах цієї сфери – 176,9 тис.осіб, а середня кількість ФОПів – 137,6 тис.осіб. таким чином, в середньому 56,24% працівників зайняті на підприємствах, а 43,76% складають ФОП.

Також з рис.2 можемо зробити висновок, що справді, як вже зазначалося вище, для загальної кількості працівників, зайнятих у сфері інформації та телекомунікації, а також кількість працівників – фізичних осіб підприємців має тенденцію до зростання, тоді як кількість працівників, офіційно зайнятих на підприємствах аналізованої сфери невпинно знижується, що ілюструють лінії тренду, зображені пунктирними лініями на рис.2.

На липень 2021 року ключовими гравцями ІТ-сфери в Україні були:

- ЕРАМ. Компанія, яка налічувала на той момент 11600 працівників в Україні (з них 10700 осіб – технічні спеціалісти) і мала офіси в Києві, Харкові, Львові, Дніпрі та ще у 15 містах.

- SoftServe. Львівська компанія з загальною кількістю 9462 працівники (7482 – технічні спеціалісти), офіси локалізувалися у 23 містах України.

- GlobalLogic. Загальна кількість працівників – 6365 (з них 5901 – технічні спеціалісти), офіси – у 4 містах України.

Також серед великих компаній, де кількість працівників коливається в межах 2-3 тисяч осіб можна виділити Luxoft, Ciclum, NIX, DataArt, EVOPLAY, Intellias, ZONE3000.

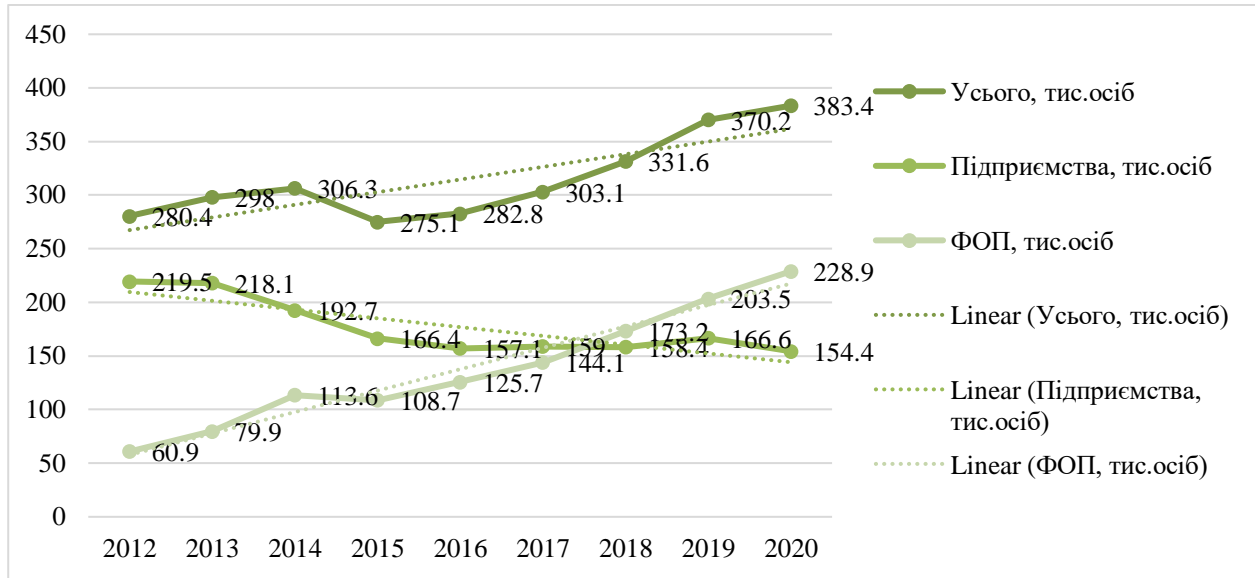

Рис. 1. Ключові технології цифрової трансформації
 Джерело: Національна стратегія «Індустрія 4.0»

Процеси, які відбуваються в світі та в Україні останні кілька років безперечно вплинули на всі сфери господарювання – не є винятком і ІТ-сфера. І якщо пандемія COVID-19 не настільки мала вплив на ринок праці ІТ, а іноді і позитивно на нього вплинула (стрімкий розвиток ІТ-технологій, пов’язаних

з необхідністю віддаленої роботи спричинив збільшення попиту на ІТ-послуги), то повномасштабне вторгнення російський військ в Україну відіграло значну роль у швидкому переформатуванні ринку праці загалом, і ІТ-сфери зокрема.

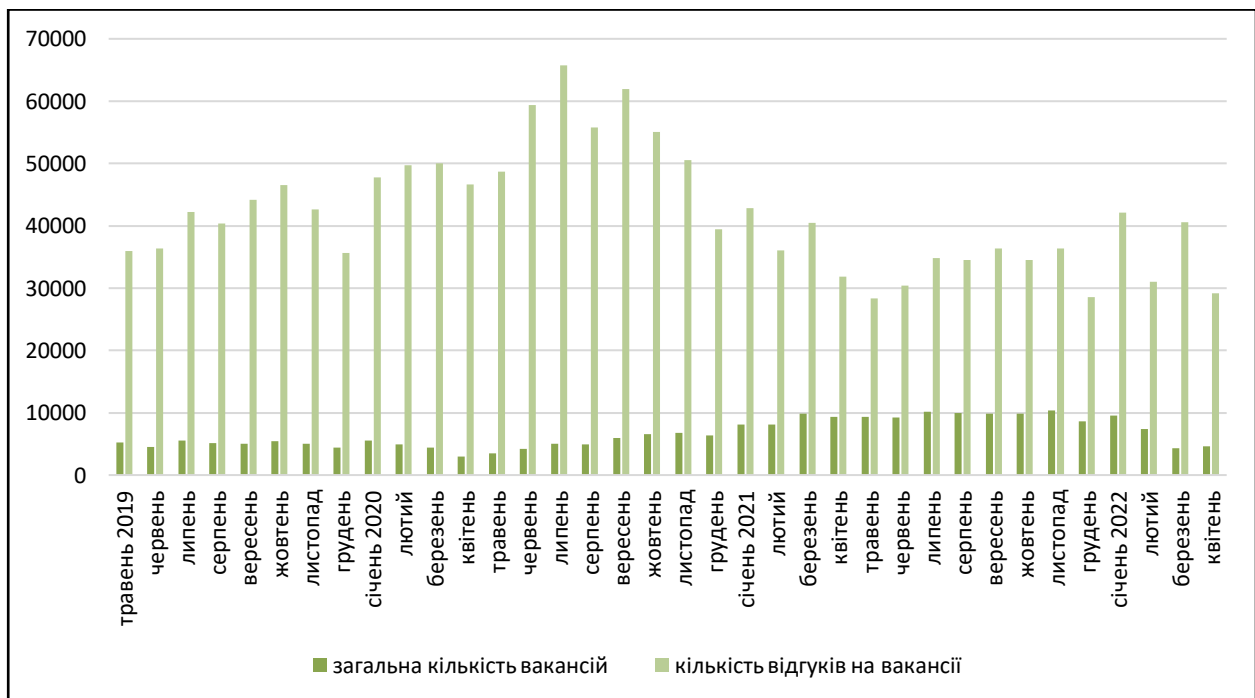

Рис.2. Співвідношення загальної кількості вакансій в ІТ-сфері з кількістю відгуків на ці вакансії за період з травня 2019 року по квітень 2022 року

Рис. 3. Структура Кількості поданих вакансій в лютому та березні 2022 року в розрізі міст України

Середня кількість вакансій в ІТ-сфері на ресурсі dou.ua до введення військового стану в Україні за період від травня 2019 року до лютого 2022 року складала 6809 вакансій за місяць, середня кількість відгуків на вакансії 42436, а середнє співвідношення між відгуками та вакансіями – 6,2 (тобто в середньому на одну вакансію припадає 6 відгуків); на ресурсі rabota.ua середньоквартальна кількість вакансій за 2020 рік складала 11777, а у 2021 році – 20187 вакансій. В час військового стану за березень-квітень середня кількість вакансій складала 4482, середня кількість відгуків на вакансії 34880, середнє співвідношення між відгуками та вакансіями – 7,78. Очевидно, що кількість відгуків на вакансії – показник відносний, адже один кандидат може подавати декілька відгуків на вакансії по своїй професії.

Якщо розглядати ситуацію в розрізі міст, то найбільший спад в березні порівняно з лютим відбувся в Харкові (68%), Києві (64%), Одесі (61%) та Дніпрі (58%), найменший спад спостерігався у Львові (26%), що логічно пояснюється віддаленістю від бойових дій. Найбільше зростання кількості вакансій спостерігалося за кордоном (збільшилося на 86% в березні порівняно з лютим). На рис.3 відображена порівняльна структура кількості вакансій по регіонах України, віддалено та за кордоном в лютому та березні 2022 року, де яскраво видно всі вищеписані зміни.

Як бачимо з рис.3, найбільша частка вакансій припадає на віддалену роботу (35%), що є ще однією безумовною перевагою цього ринку праці – змога працювати віддалено над різними проектами та завданнями. За кордоном частка вакансій в березні склала 26%, що також очікувано, зважаючи на масовий виїзд працівників ІТ-сфери за кордон. З іншого боку, варто зауважити, що й стрімко зросла кількість відгуків на вакансії за кордоном – співвідношення відгуків до кількості вакансій в лютому становило 3,56; в березні – 6,4; в квітні – 8, 22. Тобто за час війни кількість відгуків на закордонні вакансії стрімко зростає.

З іншого боку, є сенс проаналізувати динаміку вакансій в розрізі професій ІТ-сфери. На рис. 4 відображено цю динаміку за даними ресурсу dou.ua.

Як бачимо, найбільшим попитом в Україні користується професія девелопера (розробника), а також дещо більший за інші попит на QA (тестувальників програмного забезпечення). Для прикладу, на рис. 5 відображено структуру розміщених вакансій в розрізі професій за квітень 2022 року. Вакансії розробників складають 49% від усіх вакансій, тестувальників – 8%, також по 5% складають професії девелопсів, маркетологів та дизайнерів. Інші професії мають меншу за 5% частку від кількості усіх розміщених на ресурсі dou у квітні 2022 року вакансій.

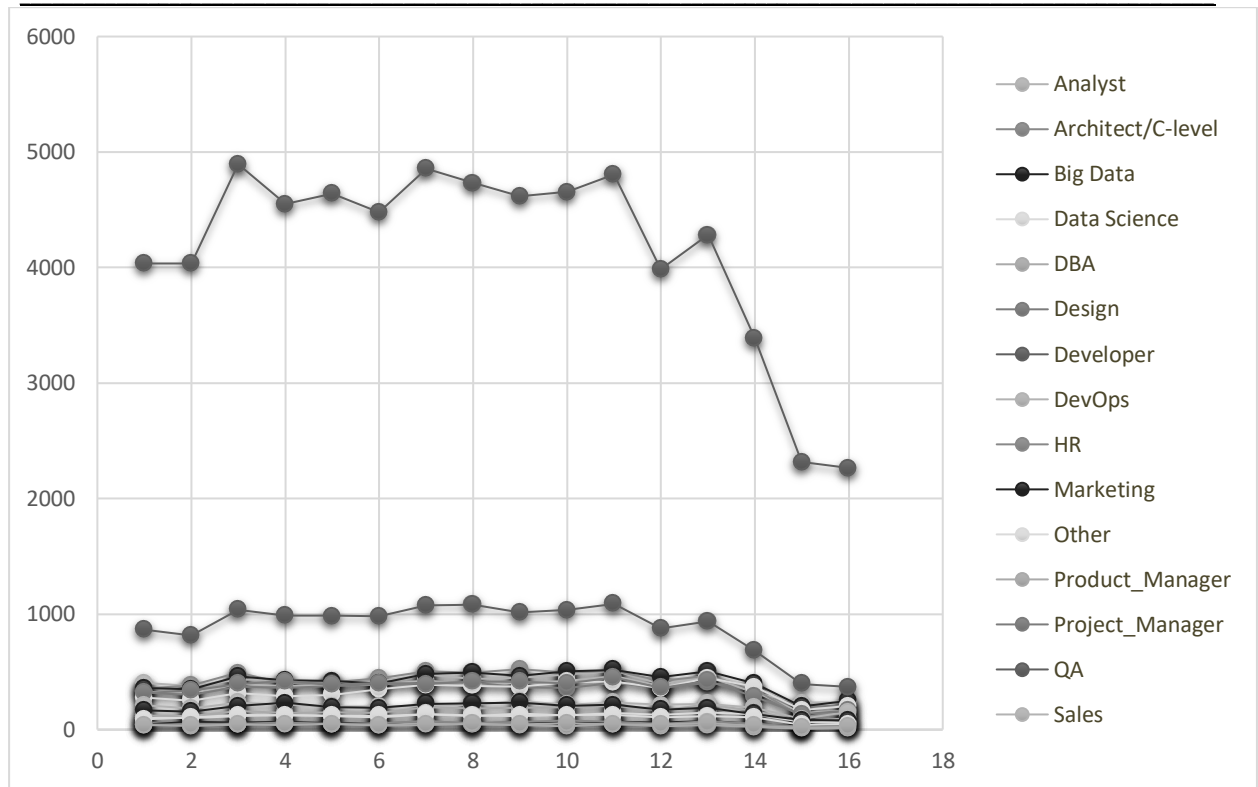

Рис.4. Динаміка вакансій в розрізі професій ІТ-сфери з січня 2021 року по квітень 2022 року

Проте, якщо розглянути співвідношення відгуків на вакансії до кількості вакансій в розрізі професій, то тут у квітні 2022 року лідерами були ІТ-юристи (44,1 відносно 20,1 у січні 2022), менеджер проектів (32,1 у квітні та 9,2 у січні), тестувальник (28,9 у квітні та 8,2 у січні), менеджер з управління персоналом (25,2/9,2), дизайнер (23,5/11,3), маркетолог (21,2/6,1), менеджер з підтримки клієнтів (21,1/7,2), офіс-менеджер (20,4/17,4). Тобто, найбільша пропозиція на ринку праці ІТ-галузі серед нетехнічних спеціалістів. Натомість, найменше співвідношення відгуків на вакансії серед вузькопрофільних розробників та маловикористовуваних мов програмування: Scala (0,1), Architect (0,5), Rust (0,6), ERP/CRM (1). Тобто, це професії, попит на які незадоволений серед ІТ-компаній на сьогоднішній день/

В розрізі вакансій у найбільших ІТ-компаніях України також спостерігалася різна статистика:

- ЕРАМ шукає працівників віддалено або у західні області України, кількість вакансій у квітні склала 43, тоді як в середньому ця компанія публікувала 61 вакансію за місяць;

- SoftServey квітні опублікував 53 вакансії (проти середньомісячних 89 до війни), проте шукає працівників здебільшого в Європі (39 вакансій з цих 53);

- GlobalLogic не тільки не зменшила кількість вакансій, але й наростила їх – 265 вакансій на початку травня проти 23 середньомісячних у 2021 році. Очевидно, це пов'язано з появою нових клієнтів та проектів у компанії. Також слід зауважити, що якщо ще в квітні майже всі вакансії компанії стосувалися роботи в Польщі, то вже в травні у них фігурують вакансії в Україні, включно з Києвом, Харковом та Миколаєвом;

- те саме стосується Lixoft, яка на початку травня опублікувала 100 нових вакансій (порівняно з середньомісячним числом 23 вакансії) з пропозиціями віддаленої роботи, а також в Києві та Одесі.

В інших компаніях ситуація також досить різна, очевидно це безпосередньо пов'язано з наявністю клієнтів, адже частина клієнтів, зважаючи на різноманітні ризики, відмовилася працювати з українськими ІТ-компаніями.

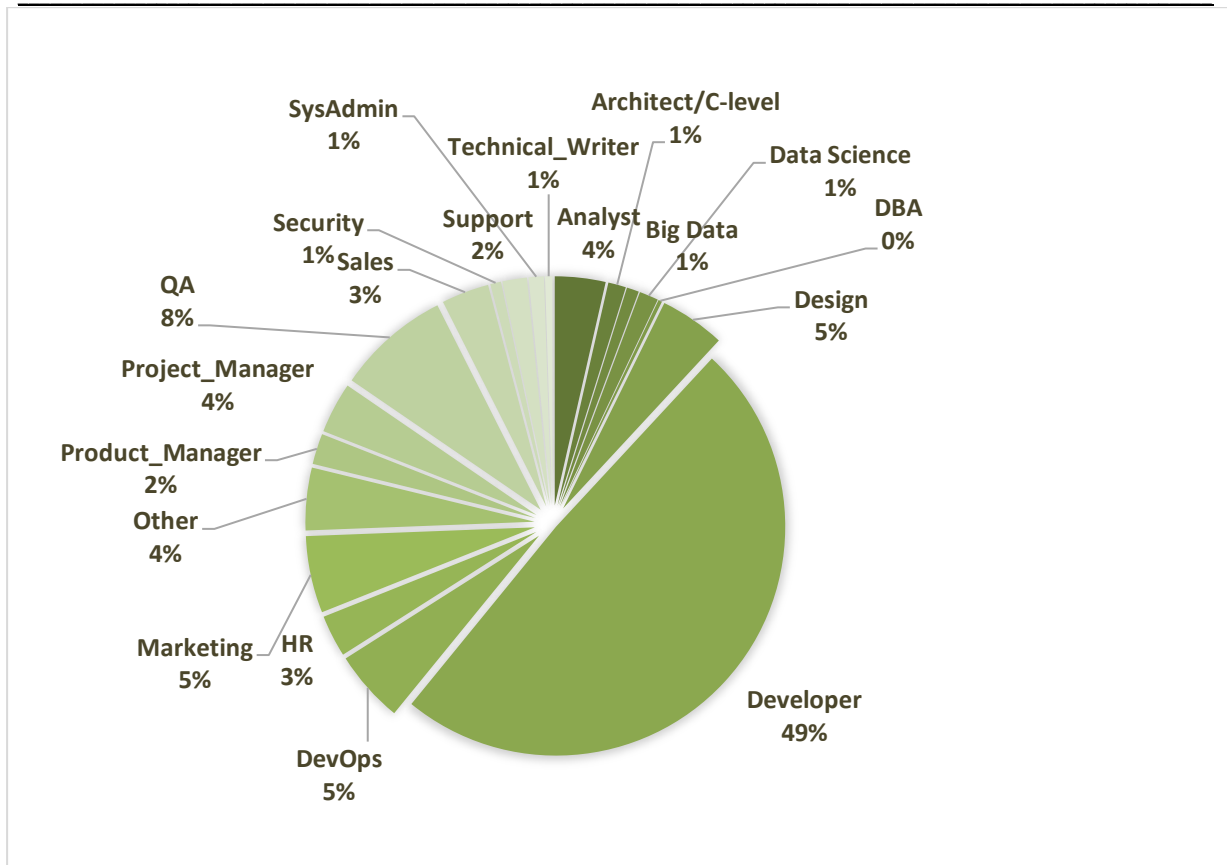

Рис.5. Структура попиту на ринку праці в розрізі професій у квітні 2022 року

В статті проаналізовано цифрову трансформацію в Україні, проблеми та перспективи розвитку. Розкриті положення дали можливість встановити основні перешкоди переходу України до 4 промислової революції «Індустрія 4.0», якими стали «люди та організація» (цифрові знання та навички, структура управління, культура взаємодії та співпраці), а також встановити сучасні завдання в управлінні персоналом вітчизняних (і не лише) підприємств, що зможуть слугувати важелем впливу переходу управління підприємствами на новий рівень – переходом до цифрової економіки.

Висновки

В умовах цифровізації збутова діяльність як складова маркетингового міксу займає важливу роль для сучасних інноваційних підприємств. Вибір маркетингової стратегії розвитку підприємства передбачає знання та

використання основних принципів планування та управління. Правильний аналіз організаційних аспектів діяльності підприємства в умовах цифровізації створює передумови для її ефективного функціонування, розвитку та впровадження інновацій. Освоєння цифрових ресурсів для більш ефективної діяльності підприємства – це запорука швидкого росту прибутку та скорочення матеріальних витрат. Автоматизація та цифровізація процесів суттєво полегшує діяльність компанії та приносить плоди у майбутньому. Так, на практиці показано, що для удосконалення інноваційної діяльності компанії ПрАТ «Філіп Морріс Україна» доцільним є інвестування у R&D відділ, який приносить нові ідеї для імплементування на споживчому ринку на перспективу.

VYNNYCHUK R.1*

1* PhD, Associate Professor of the Department of Personnel Management and Administration of the Lviv Polytechnic National University, e-mail: roksolana.o.vynnychuk@lpnu.ua, ORCID ID 0000-0002-4727-395X

THE INFLUENCE OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR ON THE LABOR MARKET IN THE IT SPHERE

REFERENCES

1. Dvulit Z., &Nalutka P. (2021). It outsourcing development and its impact on the economy of Ukraine. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-11> [in Ukrainian].
2. Yershov, M.O. (2021). Trends in the development of personnel potential of the it market of Ukraine. *In Colloquium-journal*, 22 (109), 17-18. [in Ukrainian].
3. Kovbatyuk, M. V., & Shevchuk, V. O. (2021). Digital economy in ukraine: state, problems and opportunities for development. *Ekonomikaiupravlinnya – EconomicsandManagement*, 49, 69-77. DOI: <https://doi.org/10.32703/2664-2964-2021-49-69-77> [in Ukrainian].
4. Mazur Yu. P., Borovyk P. M., Zhurylo S. V., Kosenko Yu. Yu., &Holovkina L. I. (2021). Development of it industry as a basis for cooperation between higher education institutions, science and business. *Efektivna ekonomika*, 8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.8.70> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 02.06.2022

Received: 2022.06.02